Structuration theory ของ Anthony Giddens: ที่มาแนวคิดและการนำไปใช้

วรวุฒิ จำลองนาค

Structuration theory ของ Anthony Giddens เป็นทฤษฎีที่พยายามอธิบายการสร้างสรรค์และการดำรงอยู่ของสังคมโดยการเชื่อมโยงระหว่างโครงสร้าง (structure) และการกระทำ (agency) ของมนุษย์ โดยมีแนวคิดหลัก ๆ ดังนี้

1. Duality of Structure: Giddens มองว่าโครงสร้างและการกระทำไม่ได้แยกกันอย่างสิ้นเชิง แต่มีความสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน โครงสร้างเป็นทั้งผลลัพธ์และเงื่อนไขของการกระทำ กล่าวคือ โครงสร้างมีการสร้างขึ้นใหม่และเปลี่ยนแปลงโดยการกระทำของมนุษย์ ในขณะเดียวกันโครงสร้างก็เป็นกรอบที่ช่วยกำหนดและจำกัดการกระทำของมนุษย์

2. Rules and Resources: โครงสร้างในทฤษฎี structuration ประกอบด้วยกฎเกณฑ์ (rules) และทรัพยากร (resources) ที่มนุษย์ใช้ในการกระทำ กฎเกณฑ์คือแนวทางที่กำหนดวิธีการทำงานและการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ ทรัพยากร คือ สิ่งที่มนุษย์ใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย

3. Agency: มนุษย์มีความสามารถในการกระทำและตัดสินใจ ซึ่งจะเป็นการสร้างและเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง มนุษย์ไม่ใช่เพียงแค่ผู้รับบทบาทตามโครงสร้างที่มีอยู่เท่านั้น แต่ยังเป็นผู้สร้างโครงสร้างใหม่และเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเดิมด้วย

4. Time-Space: Giddens เน้นความสำคัญของเวลาและพื้นที่ในการศึกษาโครงสร้างและการกระทำของมนุษย์ การกระทำไม่ได้เกิดขึ้นในสภาวะที่ว่างเปล่าแต่เกิดขึ้นในบริบทของเวลาและพื้นที่ ซึ่งมีผลต่อการสร้างและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง

5. Structuration: เป็นกระบวนการที่โครงสร้างและการกระทำมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้โครงสร้างมีการสร้างใหม่และเปลี่ยนแปลงไปตามการกระทำของมนุษย์ กระบวนการนี้เป็นวงจรที่ไม่มีวันสิ้นสุด

ทฤษฎี structuration ของ Giddens จึงเป็นการนำเสนอวิธีการมองสังคมที่ไม่แบ่งแยกระหว่างโครงสร้างและการกระทำ แต่เห็นว่าโครงสร้างและการกระทำมีความสัมพันธ์และพึ่งพากันอย่างซับซ้อนและต่อเนื่อง ในทฤษฎี structuration ของ Anthony Giddens, คำว่า "structure" และ "agency" มีความหมายเฉพาะและสำคัญ ดังนี้

Structure (โครงสร้าง)

โครงสร้างในทฤษฎีนี้ หมายถึง กฎเกณฑ์ (rules) และทรัพยากร (resources) ที่มีอยู่ในสังคม โครงสร้างนี้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดและจำกัดการกระทำของมนุษย์ แต่ในขณะเดียวกันก็ถูกสร้างและเปลี่ยนแปลงโดยการกระทำของมนุษย์ โครงสร้างไม่ได้เป็นสิ่งที่คงที่หรือตายตัว แต่มีการสร้างใหม่และปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ โครงสร้างสามารถแบ่งออกได้เป็นสองส่วนหลัก ๆ

1. Rules (กฎเกณฑ์): เป็นแนวทางหรือหลักการที่กำหนดวิธีการทำงานและการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ในสังคม กฎเกณฑ์นี้อาจเป็นกฎหมาย ประเพณี หรือบรรทัดฐานทางสังคม

2. Resources (ทรัพยากร): เป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้ในการกระทำหรือบรรลุเป้าหมาย ทรัพยากรนี้อาจเป็นทรัพยากรทางวัตถุ เช่น เงิน, สินทรัพย์ หรือทรัพยากรทางสังคม เช่น ความรู้, อำนาจ, การสนับสนุนจากคนอื่น

Agency (การกระทำ)

การกระทำในทฤษฎี structuration หมายถึง ความสามารถของมนุษย์ในการกระทำและตัดสินใจ มนุษย์ไม่ใช่เพียงแค่ผู้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และทรัพยากรที่มีอยู่ในโครงสร้างเท่านั้น แต่ยังมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงและสร้างโครงสร้างใหม่อีกด้วย Agency จึงหมายถึงความสามารถของบุคคลในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมผ่านการกระทำของเขาเอง

ความสัมพันธ์ระหว่าง Structure และ Agency

Giddens เน้นว่า structure และ agency มีความสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน โครงสร้างไม่ได้เป็นเพียงกรอบที่จำกัดการกระทำของมนุษย์ แต่ยังเป็นผลลัพธ์ของการกระทำมนุษย์ด้วย การกระทำของมนุษย์สร้างและเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอยู่เสมอ ในขณะที่โครงสร้างที่มีอยู่ก็กำหนดและจำกัดการกระทำของมนุษย์ด้วย

กล่าวโดยสรุปในทฤษฎี structuration ของ Giddens มีความเห็นว่า โครงสร้าง (structure) และการกระทำ (agency) มีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่การกระทำของมนุษย์สร้างและเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในขณะที่โครงสร้างก็กำหนดและจำกัดการกระทำของมนุษย์ ทำให้ทั้งสองมีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์และการดำรงอยู่ของสังคม

แนวคิด structuration theory ของ Anthony Giddens มีที่มาจากการผสมผสานและพัฒนาความคิดจากหลายทฤษฎีและปรัชญาทางการเมืองและสังคมต่าง ๆ ดังนี้

1. ปรัชญาแนวคิดของ Karl Marx: แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและความสำคัญของปัจจัยทางวัตถุและเศรษฐกิจในชีวิตมนุษย์มีอิทธิพลต่อ Giddens อย่างมาก โดยเฉพาะการมองสังคมในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างเศรษฐกิจและการกระทำของมนุษย์

2. โครงสร้างนิยม (Structuralism): แนวคิดจากนักปรัชญาและนักสังคมวิทยาเช่น Ferdinand de Saussure และ Claude Lévi-Strauss ที่มองว่าโครงสร้างของภาษาหรือวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดการกระทำและความคิดของมนุษย์ Giddens ใช้แนวคิดนี้ในการพัฒนาโครงสร้างในทฤษฎี structuration แต่เขายังมองว่ามนุษย์มีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างนี้ได้

3. ปรัชญาการกระทำของ Max Weber: แนวคิดเกี่ยวกับการกระทำทางสังคมและการทำความเข้าใจในความหมายที่มนุษย์ให้กับการกระทำของพวกเขามีอิทธิพลต่อ Giddens โดยเฉพาะการเน้นความสำคัญของความหมายและการตีความในการกระทำของมนุษย์

4. ปรัชญาปฏิบัตินิยม (Pragmatism): แนวคิดจากนักปรัชญาเช่น John Dewey และ William James ที่มองว่าความจริงและความรู้เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสภาพแวดล้อม ซึ่งสนับสนุนแนวคิดของ Giddens ที่มองว่าโครงสร้างและการกระทำมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน

5. ปรัชญาปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology): แนวคิดจากนักปรัชญา เช่น Edmund Husserl และ Alfred Schutz ที่มุ่งเน้นการทำความเข้าใจประสบการณ์ส่วนบุคคลและการรับรู้ของมนุษย์ ซึ่งส่งผลต่อแนวคิดของ Giddens ในการให้ความสำคัญกับประสบการณ์และการกระทำของมนุษย์ในบริบทสังคม

6. การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Theory): แนวคิดจากกลุ่มนักคิดเชิงวิพากษ์ เช่น Jürgen Habermas ที่เน้นการวิจารณ์โครงสร้างทางสังคมและการแสวงหาวิธีการที่จะทำให้สังคมมีความยุติธรรมและเสรีมากขึ้น Giddens นำแนวคิดนี้มาพัฒนาในการมองโครงสร้างทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้ผ่านการกระทำของมนุษย์

จากการผสมผสานแนวคิดจากทฤษฎีและปรัชญาต่าง ๆ เหล่านี้ Giddens สามารถพัฒนาแนวคิด structuration theory ที่มองโครงสร้างและการกระทำเป็นสิ่งที่มีปฏิสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยให้เราเข้าใจสังคมในเชิงลึกและซับซ้อนมากขึ้น

แนวคิด structuration theory ของ Anthony Giddens สามารถนำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ในสังคมปัจจุบันได้ในหลายบริบท โดยการเน้นความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างโครงสร้าง (structure) และการกระทำ (agency) ของมนุษย์ ตัวอย่างบางกรณี สามารถอธิบายได้ตามตารางดังต่อไปนี้

ตาราง 1 ตัวอย่างการนำแนวคิด structuration theory ของ Anthony Giddens มาอธิบายปรากฏการณ์ในสังคมปัจจุบัน

ปรากฏการณ์	โครงสร้าง (Structure)	การกระทำ (Agency)	การวิเคราะห์ตามทฤษฎี Structuration
การทำงานทางไกล	นโยบายการทำงาน, เทคโนโลยีการสื่อสาร, วัฒนธรรมองค์กร	การตัดสินใจในการใช้เทคโนโลยี, การปรับตัวในรูปแบบการทำงาน, การสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล	การทำงานทางไกลเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรและสร้างความยืดหยุ่นในการทำงาน การกระทำของพนักงานและผู้บริหารสร้างและเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการทำงาน

ปรากฏการณ์	โครงสร้าง (Structure)	การกระทำ (Agency)	การวิเคราะห์ตามทฤษฎี Structuration
การเคลื่อนไหวทางสังคม	กฎหมาย, นโยบาย, ทัศนคติทางสังคม, บรรทัดฐานทางสังคมเกี่ยวกับเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ	การจัดการประท้วง, การใช้สื่อสังคมออนไลน์, การสนับสนุนจากบุคคลและองค์กร	การกระทำในการเคลื่อนไหวทางสังคมสร้างและเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและกฎหมาย การใช้สื่อออนไลน์ช่วยเสริมพลังในการเคลื่อนไหวนี้
การใช้สื่อสังคมออนไลน์	แพลตฟอร์มดิจิทัล, นโยบายของบริษัทสื่อสังคม, กฎระเบียบข้อมูลส่วนบุคคล, วัฒนธรรมการใช้สื่อออนไลน์	การโพสต์, การแชร์, การแสดงความคิดเห็น, การมีปฏิสัมพันธ์กับเนื้อหา	การใช้สื่อสังคมออนไลน์สร้างโครงสร้างใหม่ในการสื่อสารและการเชื่อมต่อ การกระทำของผู้ใช้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายและฟังก์ชันของแพลตฟอร์ม
การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	นโยบายของรัฐบาล, กฎหมายสิ่งแวดล้อม, องค์กรระหว่างประเทศ, บรรทัดฐานทางสังคมเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ	การประท้วงด้านสิ่งแวดล้อม, การสนับสนุนผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม, การมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์	การกระทำของกลุ่มอนุรักษ์สร้างแรงกดดันต่อโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในนโยบายและพฤติกรรมผู้บริโภค

ตารางนี้แสดงให้เห็นถึงการนำแนวคิด structuration theory ของ Giddens มาใช้ในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ในสังคม โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและการกระทำที่มีผลต่อกันอย่างซับซ้อนและต่อเนื่อง

สรุป

Structuration theory ของ Anthony Giddens เป็นทฤษฎีที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้าง (structure) และการกระทำ (agency) ในสังคม โดยโครงสร้าง หมายถึง กฎเกณฑ์และทรัพยากรที่กำหนดและจำกัดการกระทำของมนุษย์ ในขณะเดียวกัน การกระทำของมนุษย์สามารถสร้างและเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเหล่านี้ได้ ทฤษฎีนี้เน้นว่าโครงสร้างและการกระทำมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องในลักษณะที่ Giddens เรียกว่า "duality of structure" ซึ่งหมายความว่าโครงสร้างเป็นทั้งผลลัพธ์และเงื่อนไขของการกระทำของมนุษย์ ทฤษฎี structuration จึงช่วยให้เราเข้าใจถึงกระบวนการที่โครงสร้างทางสังคมและการกระทำของมนุษย์สร้างสรรค์และเปลี่ยนแปลงกันไปมา ตัวอย่าง ของการนำทฤษฎีนี้ไปใช้ ได้แก่ การทำงาน

ทางไกล การเคลื่อนไหวทางสังคม การใช้สื่อสังคมออนไลน์ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งทั้งหมดนี้แสดงถึงการมีปฏิสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงระหว่างโครงสร้างและการกระทำในสังคมปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

Giddens, A. (1984). *The constitution of society: Outline of the theory of structuration*. University of California Press.